

Anszorált a blavácska

Soknyelvűség Norbert György Klára című regényében

Egy vidéki városból (Filakovó) származó, harminc körüli fiatalember (csillagjegyét tekintve Ikrek) a fővárosba (Bratislava) megy (a vonat neve Gemergen) szerencsét próbálni. Nyomban próbaidős revizor lesz (Dopravný podnik Bratislava a.s.). Munkavégzés közben kalandos körülmények között megismerkedik egy fehér harisnyás lánnyal (Klára Karafiátová, bérlete szerint student). Randizgatnak. Az Ikrek lassacskán beleszeret. Klára nem igazán viszonozza, viszont elrepül New Yorkba amcsiinglist tanulni. Az Ikrek próbál vízumot szerezni, de nem jön össze a nyujorki út, mint ahogy végleg (végzetesen) nem jön össze Klarával sem karácsonyi hazalátogatásakor. The end of story: az Ikreknek is vége.

Az előbbi mondatok Norbert György Klára című könyvére vonatkoznak, mely a dunaszerdahelyi NAP Kiadó gondozásában látott napvilágot 2004-ben. A zanzásított tartalommal igyekeztem utalni az idegenség szövegbe rejtésének néhány sajátosságára. Meg kell jegyezni, hogy a szerző korábban György Norbert néven publikált részleteket a regényből (ez az életrajzi szerző hivatalos, civil neve). Azzal, hogy a címlapon felcserélte a keresztnévet a vezetéknevével, szintén az idegenségre hívja fel a figyelmet. Ráadásul a belső címlapon a román műfaji jelöléssel él. A román szlovákul regényt jelent.¹ A szót kiegészíthetjük románra², vagy angolosan romance-re is, hiszen szerelmi szállal átszőtt, viszonylag gyors cselekményű, regényes, ábrándos történet (is) alakul a könyv lapjain.

A regény élénk recepciója figyelemreméltó nyelvi teljesítményként értékeli a debütáló szerző szövegét. Valamennyi recenzió, kritikus kiemelten foglalkozik a szlovák nyelvi elemek jelenlétével. Dusík Anikó szerint a „Klára szlovákul magyar”, ami „jófajta helyi módon teszi próbára anyanyelvünk teherbírását.”³ Grendel Lajos funkcionálisnak tartja a bratislavázást és más szlovákizmusokat: „György Norbert nem szépen akar írni, hanem pedánsan, fölösleges stíluscikornyák nélkül. Ez többnyire sikerül is neki, s nem jelenti azt, hogy valamiféle semleges, steril, kasztrált nyelvet talált volna ki a maga számára.”⁴ Mizser Attila a nyelvhez való ironikus viszonyra utal: „És hogy ízé, milyen nyelven is olvassuk a pályát? Legyen az írás nyelve: szlovmagy. Van olyan. Most

1 A magyar irodalomtörténet is ismeri ezt a műfaji megnevezést; a francia eredetű és német közvetítéssel terjedő kifejezés a 18. században prózai és verses szövegeket egyaránt jelölt. Később a verses román kimegy a divatból, csak prózaregényre használják. 1836-ban Jósika Miklós *Abafi* c. művének címlapján szerepel először a regény műfaji megnevezés, Szemere Pál javaslatára.

2 Mizser Attila olvasatát követve, l. Mizser Attila: Klári sok(k), Könyvjelző, 2004/9. 14.

3 Dusík Anikó: Korkép – Korkép – Korkép, Könyvjelző, 2004/7. 7.

4 Grendel Lajos: Az Ikrek esete Klarával, Könyvjelző, 2004/8. 15.

már egyértelmű. Pályázzunk rá. Bár a ragozás és az egyeztetés így sem mindig következetes, de azért megjárja, mint mondjuk a 81-es a napi szakaszt (kalkulálunk a zökkenésekkel, terelésekkel).⁷⁵ Benyovszky Krisztián úgy látja, hogy „(A)z elbeszélő olyan, különböző stílusszintekhez tartozó szavakkal, fordulatokkal és grammatikai formákkal él, melyek a szlovák nyelv termékeny befolyásáról árulkodnak, s jól tükrözik az itt élő magyar beszélő közösség nagy részének nyelvhasználatát. A regény azonban nem egyszerű szociolingvisztikai láttelet, hanem egy többletjelentéseket és irodalmi áthallásokat kiaknázó, a nyelvhez játékosan és ironikusan viszonyuló narratív beszédmódot dolgoz ki, mely egyeztetési és szintaktikai döccenőkön keresztül halad előre.”⁷⁶ Keserű József megfigyelései szerint a regény „(K)apcsolódik a Felvidékhez mint irodalmi tájhoz... Mégsem lehet azt állítani, hogy a regény nyelve »szlovákiai magyar« nyelv. Mégpedig azon egyszerű oknál fogva, hogy a Klára nyelve sehol másutt nem létezik, csupán a Klárában. Bizonyos tekintetben ugyan hasonlít a szlovákiai magyarok (egy része) által beszélt nyelvhez, ...alapjában véve azonban mégis más. A Klára nem egy régió regénye, és még csak nem is egy városé. Lapjain nem a valóságos Pozsony jelenik meg, hanem egy idegen nyelvi tájék: Bratislava.”⁷⁷

A négy értékelésben szó esik a regény szövegét meghatározó különböző nyelvi regiszterekről, szociolektusokról, szintaktikai szabálytalanságokról, rontott nyelvről. Vajda Barnabás pedig arra hívja fel a figyelmet, hogy „...a szlovák szókölcsonzések számát... sokszorosan felülmúlja a fonetikusán átírt angol jövevényszavak száma, mint tísört, no exit, rósztbíf, popkorn, dolby-szurand, mejkap, cséjndzs, ajm szori stb .... Márpedig ez a jelenség az újabban de jure is létező szlovákiai magyar nyelvet in genere nem jellemzi, legfeljebb az ebbe a szociolingvisztikai közegbe tartozó egy bizonyos tanultabb populációt.”⁷⁸

Németh Zoltán egy összefoglaló jellegű tanulmányában rámutat, hogy „...az idegen nyelvek magyar szövegbe építésének státusa leginkább az idegenség és másság kategóriáival írható le. Az idegen nyelvű szöveg azonban... ezen túl jóval összetettebb jelentésképző funkciót tölt be az irodalmi műben, idegenségét nem néma jelenlétként, hanem továbbértelmezendő helyként érdemes szemlélni...”⁷⁹

A továbbiakban egy gyűjtőmunka eredményeit rendszerezve igyekszem továbbgondolni a regényben előforduló szlovák és angol szöveghelyeket.

A szlovák nyelvből elsősorban főnevek, tulajdonnevek kerülnek be a *Klára* szövegébe. Feltűnően sok a földrajzi név: köztük település- és városnevek, mint Bratislava, Filakovó, Rusovce, Devín – következetesen szlovákul, vagyis hivatalos formában (mintha évekkal előre betartaná a jelenleg aktuális nyelv-

5 Mizser Attila: Klári sok(k), Könyvjelző, 2004/9. 14.

6 Benyovszky Krisztián: Klára www.readme.cc/hu/koenyvtippek/es/olvasok/koenyvtipp/showbooktip/1858/

7 Keserű: A Klára nyelve, Könyvjelző, 2004/10. 11.

8 Vajda Barnabás: Klára sikamlós nyelvéről és az egyenes beszédéről (Norbert György: Klára) www.jamk.hu/ujforras/0507-14.htm

9 Németh Zoltán Nyelvi interakciók a kortárs magyar irodalomban. Irodalmi Szemle, 2008/9. 94.

törvényt...), még akkor is, ha van magyar megfelelőjük (Pozsony, Füle, Oroszvár, Dévény stb.), ám magyar toldalékolással. Itt kell megjegyezni, hogy nemcsak a Szlovákia területén fekvő városok esetében jár el ilyen módon, hanem pl. Bécsset következetesen Wien-ként, Münchent Munichként használja. Motivikusan visszatérő nagyváros New York, ahová a céltudatos (női) főszereplő el is jut, az élehetetlen (férfi) főszereplő pedig elérhetetlen vágyainak városaként ábrándozik róla. A földrajzi nevek másik csoportjába a revizor munkavégzésének megfelelően az egyes tömegközlekedési útvonalak megállóhelyei, vagyis Bratislava belső terei: városnegyedek, utcanevek, terek, hidak, jelentősebb épületek megnevezései tartoznak. Visszatérő és fontos helyszín a Romanova utca, hiszen itt lakik Klára. Ilyen utca a térkép szerint valóban található Bratislava Petržalka városrészében, ám ha letérünk a referenciális olvasás útjáról, akkor nem kerülheti el a figyelmünket, hogy Klára valójában a Regény utcában lakik, vagyis egy irodalmi térben otthonos, azaz maga is fikció (netán ábránd?). A másik hangsúlyos helyszín a Technopol elnevezésű épület, Petržalka két toronyszerű tömbből álló legmagasabb épülete, mely városházaként és irodaházként funkcionál, és a főszereplő Ikrek a New York-i Világkereskedelmi Központra emlékezteti – az arányok és a saját sors (ikrekesség) ironizálásával persze, amit megerősít Klára karácsonyi képeslapja az ikertornyok kopizott fantomjával: az Ikrek New Yorkot csak képeslapként birtokolhatja tehát. Az utcanevekből olykor megkülönböztető jelző alakul, így kapja meg a Gagarinova utcán érvényes bérlet nélkül utazó, a lefűlés következményeképp vagy a büntetés elengedése érdekében az Ikrek kollégájának szeretőjévé váló nő a gagarinos jelzőt.

Az Ikrek kapcsolattartási színhelyei egyrészt a különböző kocsmák, restik (pl. Malí františkáni), ahol a kollégájával beszélget az élet végső kérdéseiről, másrészt a cukrászdák és kávéházak, ahol Klarával randizik. Az utóbbiak megnevezésére rendszerint nemzetközi kifejezéseket használ, ami magyarázható akár a globalizálódás jelenségeként, de az események és kapcsolatok kontextusában többértelműséggel is telítődnek. Az Ikrek és Klára megismerkedésükkor az Oáza nevű sportvendéglőbe ülnek be: vagyis egy felgyorsult, az Ikrek számára különösen zűrzavaros, ismeretlen és kiismerhetetlen világban a megnyugvás, pihenés, felüdülés, kvázi-boldogság lehetőségét ígérő helyre. Törzshelyük a Galéria káfé lesz, a művészek és egyéb értelmiségiek (vagy magukat annak tartók) az Ikrek számára egyszerre vonzó és taszító találkahelye, hiszen az oda járó közösség és a kiállított képek inkább fokozzák, semmint felszámolják idegenség-érzetét. A Regina nevű presszóban a (király)nők megközelíthetlenségének tapasztalata erősödik az Ikrekben, a Lyceumban pedig szembeül a választott nagyvárosi életforma megértésének és elsajátításának nehézségeivel, sőt lehetetlenségével. Még akkor is, ha megtanulja és használja az ismerős helynevek familiárisan rövidített, becézett változatait, mint a Blava, Šafkó, Šturák, Galerka. Egyetlen szórakozóhely fordul elő a regényben, amely hangsúlyosan magyar megnevezést kap: a Süllyedő Hajó al- és túlvilági figurákkal benépesített abszurd vagy fordított világa, ami fordulatot is jelent egyben az Ikrek és Klára kapcsolatában és a narrációban egyaránt.

A földrajzi és vendéglátós intézménynevek mellett számos márkanév fordul elő a regényben, köztük ital- és ételnevek (olyan helyi specialitások, mint becherovka, kozel, mních, gemeran, šariš, budvar, biela pani, müller thurgau, rumba csoki, bratislavský rohlíček stb.), egyéb élvezeti cikkek (elem-lajt), vala-

mint hétköznapi használati tárgyak: botasz (edzőcipő), menceszter (kordnadrág), nokia (telefon), kalex (hűtő), szamszung mikrohullámú sütő), nagy képernyős orava (tévé). Az utóbbiak esetében megfigyelhető az idegennyelvűség túlsúlya, ami azt jelzi, hogy a fogyasztói társadalom áruáramlása következtében egyre inkább háttérbe vagy egyáltalán kiszorulnak a helyi specialitások, illetve válnak helyi hibrid nyelvi specialitássá bizonyos jelenségek: brindzás haluška, bagetka, melanzs kávé, passoa-orange ital, kroaszán, bolonyéze pizza és a filakovói hamburger.

A tulajdonneveken kívül elvétve akadnak szlovákból kölcsönzött egyéb kifejezések, ilyen a podnyik (két jelentése: cég, illetve a szlengben kocsmá), a szlobodárka (munkásszálló), a námesztnyik (helyettes), a csisztká (tisztogatás, voltaképpen létszámleépítés), következetesen fonetikusán, magyar helyesírással. A magyar helyesírás egyszerre utal arra, hogy ezeket a szavakat a beszélők úgy használják, mintha magyar szavak lennének (tehát nem keresik a magyar megfelelőiket), viszont vizualizált, leírt változatukban éppen az idegenségük lepleződik le. Ugyanez a jelenség figyelhető meg az angol *jövevényszók* esetében: vumen, inglis, nesönel géjn, eksön, mejkap, sztájling, vizázs, aptudéjt. Ezek között előfordulnak divatszavak, melyek bizonyos társadalmi rétegek mindennapi kommunikációjából elmaradhatatlanok, még akkor is, ha használóik sem a megfelelő ejtésükkel, sem a jelentésükkel nincsenek mindig tisztában.

Míg a regény első oldalai bevezetnek egyfajta sajátos szlovákiai magyar nyelvbe (szlovák szavak magyar toldalékokkal mondatokká fűzve, a szlovák mondatszerkesztés, szórend szabályainak követése magyar szövegben stb.), egyre beljebb haladva a I. pl. *szongna, bámulta az enteriört, csekkelte a dizájnt, kvessöntötte boldogan, anszörált, wrajtolta stb.* Az angol nyelv térhódítása a globalizálódás egyik jelensége. De a vizsgált regényben nem csupán ezt jelenti, hiszen Klára angol szakos diák a Komenský Egyetemen, aki tanulmányait New Yorkban szeretné folytatni, sőt befejezni. Klára ön- és céltudatos lány, aki terveit képes megvalósítani, hiszen mindig megtalálja a megfelelő csatornákat, támogatókat. Neki tehát a nyelv (az angol nyelvtudás) az érvényesülés eszközét jelenti. Karrierjét pedig nem a szülőföldjén (Szlovénországon) akarja építeni, hanem tágasabb terekre vágyik. Az ő nagyvárosi, világpolgári, folyamatos jövőépítő életfelfogásával, lehetőségeivel éles ellentétben áll a kisvárosi (filakovói), jövőkép nélküli fiatal generáció életformája, magatartása:

„A filakovói bojok, görlok (megörlok értetek, mondod – csak így, zárójelben) és a többiek: satöbbiek.

Bojok, görlok.

Megy a jammerolás.

Hogy így. Meg úgy. Meg amúgy.

Jelen idő – az megy. Főleg az. Van, folyik, egzisztál. Nincs öröm, csak röhögés end vihogás; nincs szomorúság, csak sokk end félelem – a dolgokról való büszkén nem is sejtés, mint halavány lila fing. A bojoknak üzérkedni használt mobilokkal, hamis cédékkal, számgépekkel, a görloknek szitterkedni beluxéknál a vágyak netovábbja. És a spanglitól lazának lenni. Közben. Mindenekelőtt. Házi szöttes vadkenderből: hátradólni, oszt veget!”¹⁰

Az Ikrek valahol a két felfogás között rekedt meg félúton. Szülővárosát, Filákovót elhagyja, hogy a fővárosban boldoguljon, ami nyelvi problémát is jelent. Az Ikrek anyanyelve feltehetően magyar, hiszen a regénynek, mely elsősorban az Ikrek nézőpontjából látja és beszéli el a világot, nyelve magyar (bár a magyarság sem nemzeti identitásként, sem nyelvi értelemben nincs tematizálva). Bratislavában az Ikrek dadog, vagyis nehezen beszél (keresi a szavakat, megfelelő mondatszerkezeteket), illetve társaságban fáziskésében érti meg, miről beszélnek. Ez utalhat egyrészt arra, hogy egy más nyelvben és egy más közegben kell megállnia a helyét, másrészt ez a sajátos beszédhiba feltárja az önkifejezés nehézségeit nyelvtől függetlenül is, vagyis anyanyelvén sem mindig jönnek ki lazán és problémátlanul a gondolatok, érzelmek. Ráadásul az Ikrek revizorként a hatalom embere, a hatalom nyelve pedig a szlovák. Az Ikrek tehát a hatalom birtokosa is, kiszolgáltatottja is. Klárával szlovákul kommunikál, bár együttléteik alatt többnyire Klára beszél. Miután kiderül, hogy Klára amerikai útja rövid határidőn belül megvalósul, az Ikrek elhatározza, hogy megtanul angolul, tanárnak pedig Klárát választja. Az angol nyelv nem először jelent azonosulási esélyt az Ikreknek, hiszen kamaszkorában volt már némi tapasztalata az angollal, mégpedig heavy metal-zenekarok szövegeit tanulmányozta, egy nyersebb, vulgárisabb, morbid nyelvi világot tehát, amit sejtése szerint a lány nemigen fogadott volna el. Előzetes angoltudását ezért nem fed fel, inkább aláveti magát Klára módszereinek, a *Starting English* c. könyv leckéinek, hiszen a *Speak English or not speak English* question-je valóban létkérdéssé válik. Az angol nyelvtanulás, az egyik első házi feladat, melyben kérdés-felelet formájú önéletrajzot kell megfogalmaznia, önismereti kérdéseket vet fel, melyek összefüggésbe hozhatók a fentebb említett dadogással: nehéz önmagát megfogalmaznia. Éppen ezért bújjik el közhelyszerű angol mondatok mögé (az ikrek szokásos mimikrije). A lány azonban mindezekből a lelkítéséből mit sem érzékel, hamar feladja a nyelvoktatást, tehetségtelennek nyilvánítja az Ikreket. Marad a mazochista rémálom, melyben Klára a rendhagyó igék miatt megkorbácsolja szerencsétlen tanítványát.

A lány kegyeinek elnyerése reményében az Ikrek tesz egy utolsó próbálkozást: angol nyelvű verset ír. Klára csak egy kicsit hatódik meg, aztán aprólékos(-tudálékos) stilisztikai javításba fog, amitől az Ikreknek természetesen végleg elmegy a kedve mindenféle versírástól.

Az Ikrek nyelvi azonosulási kísérletei identitáskeresése stációinak feleltethetők meg. Már nem Filákovón él (bár az állandó lakhelye ott van), szlovákul elgagyog, de többször kijelenti, hogy nem blavák (az öntudatos blavácskák társaságában egyébként is törekeny önbizalma szilánkjaira hull), vagyis nem tud még részben sem feloldódni a bratislavai közegben. A munkahelyén elégedettek vele, vagyis megfelel az elvárásoknak, szerződését is meghosszabbítanák, mégsem akar a cégnél maradni – nem tud azonosulni a munkaköréből eredő hatalmi pozícióval. Az egyetemista Klárával való kapcsolata pedig az értelmiségi létre nyitja rá az Ikrek figyelmét, főleg a nyelvben megnyilvánítható művészlétre: ezért ír – névnap ajándékba – verset is, hogy Klára elvárásainak megfeleljen. Csakhogy Klárának ilyen téren nem igazán vannak elvárásai, mert jobbára magával törődik. Névnapünneplés helyett pedig mást talál ki: elviszi az Ikreket az identitáskeresés végállomására, a Süllyedő Hajóra, egy október végi misztikus züllpartira (gótikus működdel plusz dekadens tök-

fény és ilyen-olyan ajzószerék, természetesen¹¹). A Halloween rendszerváltás utáni import ünnep Szlovákiában (és Csehországban), a metál-zenén szocializálódott generációk egyik fontos, pontos naptári időponthoz kötődő halálkultuszos szeánsza, melyen szimbolikusan átléphető, ugyanakkor ki is csúfolható az evilág-túlvilág határ, vagyis a halál. Ez az Ikrek és Klára búcsú-partija, hiszen Klára néhány nappal később repül Amerikába. A Süllyedő Hajó legmisztikusabb, legsötétebb szintjére csak fordított öltözékben lehet eljutni, ezért Klára és az Ikrek ruhát, vagyis nemi identitást cserél, ami szintén határátlépésként értelmezhető. Klárát az „identitásváltás” felszabadítja: tánc közben szorosan az Ikrekhez bújik, sőt csókolóznak, majd eltűnik a mosdó irányában. Az Ikreket a helyszín és a régóta vágyott, váratlanul beteljesülő és nyomban meg is szakadó intim együttlét inkább frusztrálja, majd sokkolja, hogy in flagranti találja Klárát a néhány perccel korábban még a pódiumon álló alakkal (a nyilvános szeretkezést egyébként a hely szelleme biztosítja).

Mivel Klára névnapünnepet vált Halloweenre, érdemes megvizsgálni a (személy)neveket, már csak azért is, mert a regényben szereplő figurák jelölője inkább köznévként (diszpécserhölgy, kolléga, asszonyka, költő stb.), tehát az elvéve előforduló tulajdonnevek hangsúlyosnak számítanak. A Klára név jelentése: ragyogó, tiszta; ezt erősíti, hogy szinte mindig fehér harisnyában jár, még a züllpartira is abban érkezik. Vezetékneve Karafiátová; a szlovák karafiát magyar megfelelője a szegfű, a szegfű pedig évszázadokon át a szerelem és az életöröm jelképes virága volt. A lány magatartása a nevében hordozott értékeket azonban nem igazolja: fehér harisnyája a ruhacsere következtében az Ikrek attribútumává válik. Klára az életörömet és a szerelmet inkább pillanatnyiségében, felületességében, átmenetiségében, fel- és lecserélhető mivoltában éli meg, s mert nem az őszinte és tiszta érzelmekkel közeledő Ikreket választja, le is zülleszt (a couleur locale-nak megfelelően). A tiszta és megközelíthetetlen Klára a végzet asszonyává, sőt szajhává válik. Partnere neve még beszédesebb: a rockbanda androgün énekesének művészneve John de Sad, ami az erotomán de Sade márki nevét asszociálja, a szexuális szabadosság pedig elengedhetetlen a Süllyedő Hajón. A Dunajská Streda-i zenekar frontembere angolul énekel – enyhén csallóközi akcentussal. Az énekes neve angolul szomorú, bús, szerencsétlen, sajnálatos jelentésben is vonatkoztatható a helyzetre: nemi identitásának eldönthetetlensége, hüllőszerűsége (elállatiasodása – hogy a határátlépések hatványozódjanak) saját életére, a Klárával folytatott kéjelgése az Ikrekre hoz szomorúságot, szerencsétlenséget. Ugyanakkor egy lehetséges szlovák kontextusban ironikus jelentésoldást is felkínál: a SAD a Slovenská autobusová doprava (Szlovák Autóbuszszállítási Vállalat) betűszava, így kapcsolódik az Ikrek foglalkozásához is.

Az Ikrek álruhásan (Klára-ruhában) és fejvesztetten – identitásvesztetten – menekül, hogy aztán hajnalban megbosszulja Klára árulását. Majd a búcsújelenet újraindul, és teljesen más véget ér – így bizonytalanítja el a narrátor az események megtörténtségét-megtörténetlenségét. Még egy riplej (replay)-jellegű, kettős kimenetelű eseménysor pereg le a regény zárórészében, mely a végső búcsút jelenti Klárától és az élettől – vagy sem.

A Klára című regény legfontosabb toposza az utazás, ami nem csupán földrajzi helyváltoztatást jelent. Az Ikrek azért utazik Filákovóból Bratislavába, mert a szülővárosában nem találja a helyét, és már túl sok időt elvesztegetett. A fővárosba település tehát identitáskeresést jelent, az önmagára találás reményét. Bratislavában a föl-le utazgatás munkaköri kötelessége, nagyon prózaian a megélhetését biztosítja tehát – monotonitása, körkörössége egyfajta értelmetlenségérzettel párosul. Ráadásul a hatalmi pozíció gyakorlása inkább szorongással tölti el. Az Ikreknak egyébként állandó mehetnéke van, mindig azzal az illúzióval indul el albréletéből, hogy menés (utazás) közben könnyebben hordozható a magány. A megváltót megszemélyesítő Klárát is buszon látja meg, illetve ott ismerkednek össze, találkáikon pedig egyik kávéházból a másikba járkálnak – folyton útközben látjuk őket tehát, hiszen nincs lehetőség megállásra, megállapodásra, nincs közös (nyugvó)pontjuk. A legjellegzetesebb és visszatérő Klára-mondat az *azt hiszem, megyek*, vagyis folyton otthagyja és elhagyja (végleg is) az Ikreket. Klára útja New Yorkba: a karrier útja. Mindkettejük számára a szülőváros felcserélése arányaiban nagyobb városra: elszakadást jelent az anyától, vagyis utazást a gyermekkorból a felnőttkorba, az önálló életformába. Valamint utazást különböző kultúrák között, nyelvek között, identitások között. Klára számára az Ikek idegen marad (alig tud róla valamit), ugyanígy idegen marad az Ikek számára Klára. Az idegen-ségérzet a New Yorkból átmenetileg hazalátogató Klárával kapcsolatban csak fokozódik. Klára könnyen vált, az Ikek nehezen, bár szívesen tenné, hogy tartozzon valahová. Az utazás élet-metaphora is ebben a regényben: Klára Bratislavából New Yorkba repül, az Ikek Bratislava közlekedési útvonalakkal behálózott térképéről a csillagtérképre, vagyis a földről az ürbe távozik. Végül (de csupán az olvasó számára) kiderül, hogy a lány, akit az Ikek a postaládán feltüntetett név alapján Klára Karafiátovának hitt, voltaképpen valaki más, hiszen a név a lány édesanyjájé, aki ráadásul az Ikek munkahelyi diszpécserhölgye. Igazából az Ikek személyazonossága is bizonytalan; ez összefüggésbe hozható rejtőzködő hajlamával (a vissza-visszatérő mimikrizéssel), ami egyfajta önvédelmet biztosít számára, ugyanakkor lelkialkatának, habitusának kettőssége (ikreksége) állandó készenlétben tartja a feltárulkozásra – ahogy ezt telefonba meg is teszi, ám a vonal túlsó felén levő személy kiléte homályban marad (csak találgatni lehet, hogy egy régi haver, közeli vagy távoli rokon, kedves ismerős, netán a narrátor hallgatja végig az Ikek jelenlét-szövegeit).

A Klára c. regény soknyelvűségével kapcsolatban termékeny értelmezési lehetőséget kínálhat a sajátos *filmnyelv*, amit nemcsak a számos filmes hasonlatban érhetünk tetten (pl. *integet, mint Gelsomina az Országúton elején, vagy még a mama sziluettjét sem látni, mint a Psychóban*, vagy *Filákovó fölött az ég stb.*), hanem a narratív technikában, a hirtelen vágásokban, filmszerűen pergő eseménysorokban, snittekben¹² is érzékelhető. Ugyanígy lehetne vizsgálat tárgya a Klára zenei vízjele: egyrészt az, milyen azonosulási pontokat jelent az Ikreknak a thrash-metal – Frank Sinatra – Mahler útvonala, másrészt

12 György Norbert filmforgatókönyvek szerzője, sőt amatőr filmjét beválogatták a Filmszemle kisfilmjei közé.

a regény szerkesztésének kérdéseire is választ kaphatnánk (a szimfónia feszes tételeinek komponálásától a dzsesszes rögtönzéseikig). Terjedelmi okokból azonban itt nincs mód részletesen kitérni ezekre a kérdésekre.

György Norbert (Norbert György) *Klára* c. regényében az idegen nyelvű szövegrészek státusát az idegenség, a máság, az identitás kérdésköre felől közelítettem meg. Egyetértek Németh Zoltán azon megfigyelésével, hogy a regényben „...a szlovák és a magyar nyelv természetes partnerekként tűnnek fel, egymás kiegészítőinek, egy multikulturális nyelvi tér és identitás kísérleti terepének”¹³, de a két említett nyelvhez mindenképpen hozzátenném még az angolt is. A multikulturalizmus ebben az esetben „többkultúrújúságot” jelent, vagyis több kultúrának a keveredését, hibriditást, állandó, feloldhatatlan más-ságot, „sem itt, sem ott” állapotot, ami különleges olvasói élményeket ígér. Ugyanakkor az sem hagyható figyelmen kívül, hogy „retorikailag az idegen nyelvű szövegek szerepeltetése tulajdonképpen barbarizmus vagy metaplazmus, azaz magyartalanság, olyan idegenszerűség, amely normatív szempontból nyelvi hiba, vétség.”¹⁴ Olvasója válogatja tehát, hogy a *Klára* örömszöveggé válik-e, vagy bosszankodást, rosszállást, indulatot vált-e ki.

---

13 Németh Zoltán i.m. 96.

14 Uo. 94-95.